

LIBRIS

We know
books

DESPRE
INTELLIGENCE

COORDONATOR
GEORGE CRISTIAN MAIOR

editura rao

Descrierea CIP a Bibliotecii Naționale a României

Despre intelligence / coord.: George Cristian Maior.

București: Editura RAO, 2014

Bibliogr.

ISBN 978-606-609-746-8

I. Maior, George Cristian (coord.)

327.84

Editura RAO

Str. Bârgăului nr. 9-11, București, ROMÂNIA

www.raobooks.com

www.rao.ro

GEORGE CRISTIAN MAIOR

(coordonator)

DESPRE INTELLIGENCE

Toate drepturile rezervate

© Editura RAO, 2014

pentru versiunea în limba română

2014

ISBN 978-606-609-746-8

CUPRINS

Intelligence și cunoaștere strategică în secolul al XXI-lea / 9

GEORGE CRISTIAN MAIOR

Intelligence academic: plusvaloare pentru securitatea națională / 23

ION GROSU

1. Transformarea conceptelor

și a practicii *intelligence*-ului în societatea cunoașterii

Repere ale *intelligence*-ului contemporan / 35

CRISTINA POSAȘTIUC

iIntelligence / 47

CRISTIAN LAZĂR

Intelligence colaborativ / 59

GHERGHINA OLARU

2. *Intelligence*: noi fluxuri, noi produse, noi relații

Intelligence Knowledge Network / 73

DANIELA BUNOIU

Social Media Intelligence: oportunitate, necesitate, etică / 81

ANDREI VLĂDESCU

OSINT astăzi: deschis *versus* secret / 90

RALUCA GALAON

Briefingul, instrument de eficientizare a relaționării

dintre producătorii și consumatorii de *intelligence* / 99

ADRIAN ENE

3. Organizațiile de *intelligence*

Organizația de *intelligence* ca sistem antifragil / 115

TUDOR RAȚ

Managementul schimbării în organizațiile de *intelligence* / 129

LAURENȚIU HAN

Transferul de cunoaștere sau cum învață organizațiile / 142

CRISTIAN BIZADEA

4. Analiza de *intelligence*: tendințe și perspective

Fast forward în analiza de *intelligence*: limite și provocări / 155

CRISTIAN IANCU

Standarde ale analizei în *intelligence*-ul postmodern / 169

DANIELA MITU

Analistul prospectiv și analiza strategică:

roluri, funcții, competențe / 183

MONICA BĂLAN

Utilizarea metodei scenariilor în analiza prospectivă –
provocări și perspective / 196

COSTINEL ANUȚA

Instrumentarul analistului contemporan:

metode, tehnici, programe informatice / 206

IULIANA UDROIU

5. Cultura de securitate

Organizații de *intelligence*, mediul academic și societatea civilă:

OSINT ca *nexus* / 229

MARIANA STAN

Un om mai bine informat, o societate mai sigură:

comunicare socială și securitate / 236

ȘTEFAN VLĂDUȚESCU

Emergența priorităților în materie de securitate:

de la primordialitatea statului la cea a individului / 244

CRISTIAN BARNA, AITANA BOGDAN

Bibliografie / 255

Repere ale *intelligence*-ului contemporan

Cristina Posaștiuc

Argument

Pornim de la ipoteza că mediul geopolitic, social și tehnologic în care acționează comunitățile de informații s-a schimbat atât de mult în ultimele două decenii, încât puține dintre vechile asumptions se mai aplică în ceea ce privește constituirea sistemelor de *intelligence* și capacitățile care le conferă avantaje competitive.

Articolul urmărește să stabilească modul în care organizațiile de *intelligence* sunt adaptate la provocările de securitate și dacă pot răspunde cerințelor și așteptărilor în creștere ale factorilor decidenți.

Modificări fundamentale ale mediului de securitate

Schimbarea cea mai importantă vizează natura *amenințărilor*, dat fiind că statele-națiuni nu mai constituie singura și principala îngrijorare.

Deși riscurile în domeniul securității statelor-națiuni se mențin, cele mai semnificative amenințări provin din fenomene transnaționale, devenind din ce în ce mai difuze, în vreme ce importanța celor non-militare o depășește pe cea a pericolelor militare.

Terorismul este cea mai vizibilă amenințare de acest tip, iar guvernele lumii sunt conștiente că lupta împotriva unui asemenea fenomen este îngreunată de faptul că transcende granițele și beneficiază de intensificarea comunicațiilor și expansiunea capacităților financiare rezultate din procesul de globalizare.

Potențiala ajungere a armelor de distrugere în masă (ADM) în posesia unor actori non-statali (organizații teroriste, mișcări

religioase, grupări de crimă organizată și indivizi) a modificat fundamental calculele de securitate ale fiecărei națiuni.

În aceste condiții, a fost necesară o repliere a serviciilor de informații către monitorizarea strictă a unor grupări de mici dimensiuni, dispersate, fapt care presupune o creștere substanțială a resurselor financiare și umane implicate în acest efort. Fostul director al CIA, George Tenet¹, a atras atenția asupra faptului că programele de arme biologice au devenit mai sofisticate ca urmare a dezvoltării rapide a cercetării în domeniul biotehnologiei și diseminării pe scară largă a acestei cunoașteri. Riscul este amplificat de apariția unui nou fenomen – indivizi (fie teroriști, infractori sau *hackeri*) care, cu ajutorul tehnologiilor avansate, pot cauza distrugerii mari.

Pe lângă amenințarea terorismului și a proliferării ADM, experții în *intelligence* avertizează permanent asupra:

- efectelor destabilizatoare ale schimbărilor demografice masive – creșterea numărului de imigranți nord-africani sau asiatici într-o Europă cu tendințe de îmbătrânire (grupări angrenate în fraude financiare, spălare de bani, contrabandă cu arme, droguri, bunuri sau persoane);

- riscurilor politice interne și externe – apariția unor grupări extremiste, coagulate prin intermediul comunicațiilor moderne și *social media*, pe fondul nemulțumirii opiniei publice față de guverne slabe, corupte sau autoritare; ascensiunea la putere a unor grupări extremiste în unele țări din Orientul Mijlociu și Nordul Africii;

- vulnerabilităților rețelei de comunicații globale, ca urmare a dependenței guvernelor, entităților private și a indivizilor de acest tip de comunicare;

- pericolelor militare – tensiunile din Peninsula Coreeană ori în care sunt implicate puteri nucleare (India–Pakistan).

¹ George J. TENET, „The Worldwide Threat 2003: Evolving Dangers in a Complex World”, declarație cu prilejul audierilor în Comisia Senatului pentru servicii de informații, 11 februarie 2003, în *Evolution of U.S. Counterterrorism Policy*, compilație realizată de Yonah Alexander, Michael B. Kraft, Westport, Praeger, 2008, pp. 684-685.

Dacă, în urmă cu câteva decenii, comunitatea de informații se concentra pe un număr redus de subiecte care puteau provoca pagube majore în forme cunoscute, amenințările actuale sunt mai diversificate și dispersate la nivel global, efectele implicite ale acestora putând provoca daune mai ample.

Schimbarea naturii informațiilor

În ultimii ani, din ce în ce mai multe date factuale și analize sofisticate pe teme diferite sunt disponibile tuturor pe Internet și alte canale de furnizare a informațiilor. Competiția i-a obligat pe cei interesați, inclusiv agențiile de informații, să-și modifice procedurile, pentru a-și menține relevanța.

Comunitatea de Informații trebuie să-și definească mai clar rolul într-un mediu de securitate competitiv, volatil, în care informațiile disponibile și cunoașterea își îmbunătățesc calitatea și acuratețea, iar timpul de diseminare se reduce.

O provocare serioasă o constituie faptul că, pe lângă utilizarea surselor tradiționale de informații clasificate, analiștii trebuie să extragă informații potențial critice dintr-o cantitate mare de date disponibile public.

În al doilea rând, analiștii trebuie să înțeleagă dinamica unor fenomene globale cu potențial impact asupra securității naționale bazându-se pe informații a căror colectare se face, de cele mai multe ori, neunitar (prin accesarea, de multe ori concomitentă, a bazelor de date proprii sau ale altor instituții interne și internaționale). *Partajarea informațiilor* și a cunoașterii (cea mai mare parte în condiții de voluntariat) este un principiu esențial în activitatea de *intelligence* din zilele noastre.

Pe măsură ce volumul de informații disponibile continuă să crească, informațiile relevante și coerente pot deveni mai dificil de obținut. Gregory F. Treverton¹, fost vicepreședinte al National

¹ Gregory F. TREVERTON, *Reshaping National Intelligence for an Age of Information*, Cambridge, Cambridge University Press, 2003, p. 10.

Intelligence Council, a propus ca această problemă să fie rezolvată prin renunțarea la distincția dintre culegere și analiză („în prezent, cel mai bun ofițer de informații nu este un superspion, cu atât mai puțin un satelit impersonal, ci o persoană antrenată să găsească informații de substanță pe un subiect dat, respectiv analistul“).

Revoluția informațională pune sub semnul întrebării nu doar distincția dintre colectare și analiză, dar mai ales pe cea dintre *intelligence* și informație. Există opinii¹ potrivit cărora dezvoltarea unei *comunități de informații* s-ar putea dovedi deosebit de utilă în analiza și sintetizarea datelor cu privire la provocări viitoare (tensiuni civile, dificultăți economice, degradarea mediului, urgențe medicale), în comparație cu o singură comunitate de *intelligence*.

O astfel de decizie ar permite depășirea dificultăților actuale în ceea ce privește partajarea informațiilor între organizațiile guvernamentale și cele non-guvernamentale atât pe plan intern, cât și la nivelul entităților non-statale.

În aceeași măsură, *intelligence* înseamnă nu numai cunoaștere, dar și, sau mai ales, înțelepciune, dacă ar fi să-l cităm pe Russell Ackoff², conform căruia lanțul *date-informații-cunoaștere* explică doar trecutul, viitorul putând fi „cunoscut“ doar prin *înțelepciune*, viziune și creație.

Înțelepciunea permite creionarea viitorului despre *intelligence* și analiză, relațiile din interiorul sistemului și cu entități din afara sa. Esența *intelligence*-ului în secolul al XXI-lea ar trebui să o reprezinte conștientizarea faptului că, fără un model înțelept de management și colaborare, cunoașterea teoretică și practică se poate pierde în multitudinea de date și informații.

¹ Deborah G. BARGER, *Toward a Revolution in Intelligence Affairs*, Santa Monica, RAND Corporation, 2005, disponibil la http://www.rand.org/content/dam/rand/pubs/technical_reports/2005/RAND_TR242.pdf, accesat la 12.06.2013.

² Russell Lincoln ACKOFF, „From Data to Wisdom“, în *Journal of Applied Systems Analysis*, vol. 15, 1989.

Noua paradigmă analitică

Componenta analitică reprezintă un instrument important în obținerea unui avantaj în raport cu alți „competitori“ (servicii de informații străine sau structuri private de *intelligence*), prin:

- reducerea timpului de reacție, respectiv de procesare a datelor, astfel încât produsul informațional să sprijine activitatea factorilor decidenți;
- abordarea multidisciplinară a problemelor de interes strategic.

Activitatea de *intelligence* a fost definită vreme îndelungată ca fiind o construire de *puzzle*-uri, dar din care întotdeauna lipsesc piese, uneori destul de importante pentru înțelegerea fenomenului analizat. Elementele *puzzle*-ului sunt relativ statice, iar acesta este improbabil să se modifice semnificativ pe termen scurt. Ca urmare, scopul constă în a aduna cât mai multe „piese“ posibil (de preferat, cele mai importante), astfel încât analiștii să poată face estimări cu privire la elementele lipsă, cu precizarea „nivelului de incertitudine“.

În prezent, natura transnațională a majorității amenințărilor presupune aplicarea unui nou model de *intelligence*, constând în realizarea de *interpretări adaptative*, prin procurarea și asamblarea simultană și continuă a informațiilor, pentru construirea unei imagini coerente.

Pentru că informațiile disponibile provin din surse de pe întreg mapamondul, *interpretarea adaptativă* presupune partajarea lor, care trebuie să fie actualizată continuu.

Procesul este dinamic din două perspective:

- informațiile își modifică semnificația la intervale scurte – ceea ce este valabil și pentru conexiunile dintre ele (date aparent necorelate la un moment dat pot deveni legate unele de celelalte în următorul);

• detaliile nesemnificative pot deveni decisive (de fapt, cea mai mare parte a analiștilor care aplică *interpretările adaptative* nu dispun de informații majore, ci de un număr mare de detalii).

Organizațiile de *intelligence* construiesc *puzzle*-uri în cazul amenințărilor la adresa securității interne și realizează *interpretări*

adaptive în legătură cu cele transnaționale. În îndeplinirea acestei sarcini apare o problemă majoră, pentru că modelul tradițional se bazează pe secret, care alimentează neîncrederea, în timp ce *interpretările adaptive*, pe deschis.

Impactul revoluției tehnologice

Dezvoltarea *tehnologiei informației* și aplicarea acesteia în mod inovator reprezintă, adesea, catalizatorul schimbărilor de natură revoluționară, iar domeniul *intelligence* nu face excepție de la această regulă. Una dintre cele mai importante consecințe s-a înregistrat la nivelul vitezei cu care pot fi partajate informațiile, care facilitează o distribuire rapidă a acestora către orice punct din lume.

Avantajele în domeniul tehnologiei informației au generat numeroase schimbări – de la instrumentele analitice la diseminarea produselor informaționale.

Comunitățile de informații au fost obligate, prin natura și misiunea lor, să se adapteze și să valorifice eficient tehnologiile inovatoare, pentru a declanșa ceea ce în literatura de specialitate a fost denumită „revoluția *intelligence*-ului“ (RIA – *revolution in intelligence affairs*).

Emergența modelului de lucru în rețea și dezvoltarea soluțiilor tehnologice care îi asigură funcționalitatea au determinat implementarea, la nivelul comunităților de informații și nu numai, a platformelor comune de lucru, destinate acoperirii a cât mai multor nevoi ale operatorilor în cadrul fiecărei etape a fluxului de *intelligence*.

Aplicațiile *Web 2.0* au permis, pe de o parte, dezvoltarea simultană a sistemelor de surse (*new media*) și a mijloacelor de captură a informațiilor furnizate de acestea și, pe de altă parte, au oferit organizațiilor de *intelligence* multiple soluții pe linia îmbunătățirii capacităților de procesare, analiză, diseminare și interacțiune în timp real.

Cerințele comunităților de informații, clar formulate, au facilitat atât dezvoltarea specializată a instrumentelor, cât și integrarea lor în mecanisme complexe, capabile să acopere simultan etapele parcurse în atingerea obiectivelor propuse la nivel de utilizator sau structură (culegere, stocare, regăsire, analiză, distribuire) și să efectueze operațiuni cu grad sporit de dificultate (filtrare, clasificare, etichetare etc.).

Dinamica relației cu beneficiarii

Schimbările în ceea ce privește beneficiarii produselor de *intelligence* vizează identitatea acestora, așteptările lor și momentul în care doresc să primească produse informaționale.

După 11 septembrie 2001, lista potențialilor consumatori de *intelligence* a crescut exponențial. Noile problematice de securitate, multe dintre ele conexe dezvoltării tehnologice și științifice, au determinat apariția de noi beneficiari, pe toate segmentele de guvernare.

Tipurile de informații de care oficialii de la nivel central și local au nevoie sunt diferite, comună fiind doar necesitatea furnizării la timp a acestora. Este puțin probabil ca noii beneficiari să fie capabili să-și articuleze cerințele la fel de relevant precum cei tradiționali, fiind nevoie de timp pentru ajustarea relației cu producătorii de informații.

În același timp, nevoile beneficiarilor se schimbă. Contrar percepției opiniei publice, decidenții sunt prea ocupați să caute date pe Internet și să facă analize. Din acest motiv, se bazează mai degrabă pe informațiile furnizate de *brokeri*. Pe măsură ce accesul la informații se multiplică, nevoia de procesare și analiză crește și, odată cu acestea, și așteptările consumatorilor de *informații*. Potrivit fostului ofițer CIA John Gentry, „o mare parte din dezamăgirea decidenților în ceea ce privește *intelligence*-ul provine din faptul că au

așteptări exagerate și nerealiste în legătură cu ce poate furniza comunitatea de informații¹.

Factorii de decizie așteaptă de la comunitatea de informații evaluări privind riscurile și provocările reprezentate de actori statali și non-statali din întreaga lume. Decidenții se concentrează pe evitarea unei abordări reactive în favoarea celei preventive, încercând să modeleze evenimentele astfel încât să evite crizele și să creeze condiții mai stabile la nivel local, statal, regional și internațional.

În consecință, sunt interesați de *avertizări timpurii* cu privire la acțiuni care urmează să se producă, esențiale pentru a le permite să elaboreze, să transmită și să aplice inițiative de tip *smart power* (din domeniul diplomației publice, măsuri de dezvoltare economică etc.).

Întrucât doresc să evite surprizele sau cel puțin să aibă timp să se pregătească pentru evoluții iminente, decidenții solicită aceste evaluări sub forma unor „avertismente strategice“.

Interconectivitatea dintre comunitatea de informații și mediul guvernamental este din ce în ce mai dificil de manageriat într-un mediu în care informația circulă din ce în ce mai rapid, marcat de dezvoltările tehnologiei.

Unii analiști au susținut că eșecurile în domeniul *intelligence* au drept principală cauză faptul că cerințele beneficiarilor se modifică permanent, uneori chiar pe traseul dintre emitent și producătorul de informații, în condițiile în care procesele birocratice sunt preponderent consumatoare de timp².

Avansul tehnologiei informațiilor și comunicării face posibilă *diseminarea* practic instantanee a informațiilor. În această privință,

¹ John A. GENTRY, „A Framework for Reform of the U.S. Intelligence Community“, lucrare pregătită pentru The Brown-Aspin Commission on the Roles and Capabilities of the United States Intelligence Community, 6 iunie 1995, disponibilă la www.fas.org/irp/gentry/index.html, *apud* Deborah G. BARGER, p. 22.

² Bruce D. BERKOWITZ, Allan E. GOODMAN, *Best Truths: Intelligence in the Information Age*, New Haven, Yale University Press, 2000.

apare ușor confuzia între viteza cu care pot fi furnizate datele (fapte, numere) și viteza cu care pot fi furnizate analizele (semnificația acestora în contextul în care au fost solicitate). Pentru analiști, principala provocare constă în a încerca să se conformeze așteptărilor consumatorilor sau să explice mai clar de ce aceste așteptări nu pot fi îndeplinite.

Pentru a răspunde nevoilor beneficiarilor, agențiile de *intelligence* se bazează din ce în ce mai mult pe informații din surse deschise, care conțin sau reflectă intenții și acțiuni ale actorilor non-guvernamentali (ceea ce poate fi numit *social intelligence*).

Disponând de resurse limitate, serviciile de informații încearcă să găsească modalități pentru a maximiza valoarea *social intelligence*, concomitent cu furnizarea de produse obținute din activități de spionaj și alte metode de căutare a informațiilor.

Pe lângă intensificarea relațiilor cu beneficiarii, în vederea asigurării *feedback*-ului și a reorientării activității de culegere, procesare, evaluare, interpretare și analiză a informațiilor, agențiile de *intelligence* se concentrează pe:

- extinderea cooperării cu alte structuri cu atribuții în domeniul securității naționale;
- deschiderea unor canale de comunicare cu specialiști din mediul academic și centre de cercetare, a căror experiență poate contribui la îmbunătățirea produselor.

Cooperarea în *intelligence*

Realitatea arată că legăturile dintre serviciile de informații, fie bilaterale, fie multilaterale, indiferent de gradul de deschidere asumat, întâmpină în mod inevitabil limite și riscuri.

Limitele în cooperarea inter-servicii sunt determinate, în primul rând, de interesul comun. Cu cât există paliere de activitate mai numeroase și mai extinse asupra cărora serviciile din diferite țări manifestă interes, cu atât gradul de deschidere reciprocă va fi mai mare.

Nerespectarea principiului reciprocității poate reprezenta un real impediment în calea unei evoluții pozitive a unui parteneriat.